

V

Crónica da Real Academia Galega¹

VIDA OFICIAL DA ACADEMIA

MANIFESTO Á PRENSA SOBRE O USO DO GALEGO NOS MEDIOS
DE COMUNICACIÓN

VIDA OFICIAL (DOAZÓNS, XUNTAS, PASAMENTOS, ETC.)

1. No sucesivo este Boletín na sección de Crónica só consignará actividades que tiveron lugar entre o 1 e o 31 de decembro do ano anterior

VIDA OFICIAL DA REAL ACADEMIA GALEGA

1.- Directiva da Real Academia Galega

- Presidente: D. Francisco Fernández del Riego.
- Secretario: D. Constantino García González.
- Vicesecretaria: Dª Luz Pozo Garza.
- Arquiveiro-Bibliotecario: D. Antonio Gil Merino.
- Tesoureiro: D. Xosé Ramón Barreiro Fernández.

2.- Relación de Académicos Numerarios na actualidade

- 1.- Domingo García-Sabell Rivas. Ingreso: 20 de xuño de 1959.
- 2.- Francisco Fernández del Riego. Ingreso: 26 de novembro de 1960.
- 3.- Antonio Meixide Pardo. Ingreso: 25 de maio de 1963.
- 4.- Antonio Gil Merino. Ingreso: 13 de decembro de 1975.
- 5.- Carlos Casares Mouriño. Ingreso: 27 de maio de 1978.
- 6.- Xulio Francisco Ogando Vázquez. Ingreso: 18 de abril de 1980.
- 7.- Miguel Anxo Araúxo Iglesias. Ingreso: 27 de maio de 1980.
- 8.- Andrés Torres Queiruga. Ingreso: 20 de xuño de 1980.
- 9.- Constantino García González. Ingreso: 12 de marzo de 1982.
- 10.- Francisco Xabier Río Barxa. Ingreso: 25 de xuño de 1983.
- 11.- Olga Gallego Domínguez. Ingreso: 15 de novembro de 1986.
- 12.- Manuel González González. Ingreso: 7 de febreiro de 1992.
- 13.- Salvador García-Bodaño Zunzunegui. Ingreso: 25 de nov. de 1992
- 14.- Xesús Alonso Montero. Ingreso: 30 de outubro de 1993.
- 15.- Xesús Ferro Ruibal. Ingreso: 4 de maio de 1996.
- 16.- Luz Pozo Garza. Ingreso: 29 de novembro de 1996.
- 17.- Xosé Ramón Barreiro Fernández. Ingreso: 14 de febreiro de 1997.
- 18.- Xosé Luís Franco Grande. Ingreso: 3 de xullo de 1998.
- 19.- Antón Santamarina Fernández. Ingreso: 24 de outubro de 1998.
- 20.- Xaime Illa Couto. Ingreso: 29 de xaneiro de 1999.
- 21.- Ramón Lorenzo Vázquez. Ingreso: 7 de maio de 1999.
- 22.- Andrés Fernández-Albalat Lois. Ingreso: 28 de maio de 1999.
- 23.- Francisco Fernández Rei. Ingreso: 25 de novembro de 1999.
- 24.- Xosé Luís Méndez Ferrín. Ingreso: 30 de setembro de 2000.

3.- Xuntas xerais celebradas

Ó longo do ano 2000 o Pleno da Real Academia Galega reuniuse en Xunta Xeral ordinaria ou extraordinaria nas seguintes datas:

- Xunta xeral ordinaria: 12 de febreiro de 2000;
- Xunta xeral ordinaria: 15 de abril de 2000;
- Xunta xeral extraordinaria: 17 de maio de 2000;
- Xunta xeral ordinaria: 24 de xullo de 2000;
- Xunta xeral ordinaria: 30 de setembro de 2000;
- Xunta xeral extraordinaria: 30 de setembro de 2000;
- Xunta xeral ordinaria: 4 de novembro de 2000.

4.- Ingreso de Académico Numerario

- Excmo Sr. D. Xosé Luís Méndez Ferrín.

En substitución de Antón Fraguas Fraguas.

Data de ingreso: 30/9/2000.

Título do discurso: *A poesía medieval galega vista desde os relanzos derradeiros do século XX.*

Resposta de Ramón Lorenzo.

5.- Día das Letras Galegas 2000

O Día das Letras Galegas 2000 dedicouse ó insigne galeguista e patriarca das nosas letras D. Manuel Martínez Murguía. A sesión académica extraordinaria e pública celebrouse no Paraninfo da Universidade da Coruña na que interviñeron os Académicos Sres.: D. Antón Santamarina, D. Xosé Luís Franco Grande e D. Xosé Ramón Barreiro Fernández. De seguido e coa colaboración do concello de Arteixo, fíxose unha ofrenda floral no busto de Manuel Murguía en Oseiro, e tamén presentouse o *Boletín da Real Academia Galega 2000* na Casa da Cultura de Arteixo.

6.- Seccións da Real Academia Galega

SECCIÓN DE LEXICOGRAFÍA

- Director: D. Manuel González.
- Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria.
- Traballos desenvoltos:
 - Ampliación do Dicionario da Real Academia Galega.
 - Dicionario Galego-Castelán.
 - Cadernos de Lingua. Publicados 3 anexos.

SECCIÓN DE SOCIOLINGÜÍSTICA

- Director: D. Manuel González.
- Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria.
- Traballos desenvoltos:

- Proxecto: Deseño de medidas para mellora-las actitudes cara ó galego e incrementa-lo seu uso.

SECCIÓN DE HISTORIA

- Director: D. Xosé Ramón Barreiro Fernández.
- Financiamento: Convenio de colaboración co Parlamento de Galicia.
- Traballos desenvoltos: Está en proceso de elaboración a obra A representación parlamentaria en Galicia (1810-2000). A biografía dos parlamentarios de Galicia.

SECCIÓN DE LITERATURA

- Director: D. Xesús Alonso Montero
- Financiamento: Real Academia Galega
- Traballos desenvoltos: Están iniciadas, e algunhas xa avanzadas, varias investigacións sobre a vida e obra de Curros Enríquez, traballos que serán financiados en boa parte por outras institucións.

SECCIÓN DE GRAMÁTICA

- Director: D. Antón Santamarina.
- Financiamento: Real Academia Galega
- Traballos desenvoltos: Elaboración do proxecto para unha gramática galega.

BIBLIOTECA

- Director: D. Antonio Gil Merino.
- Financiamento: Consellería de Cultura.
- Traballos desenvoltos: Catalogación, informatización e mantemento do fondo bibliográfico. Atención ó público e asesoramento.

ARQUIVO

- Director: D. Antonio Gil Merino.
- Financiamento: Consellería de Cultura.
- Traballos desenvoltos: Ordenación do arquivo académico, reubicación dos seus fondos.

7.- Convenios asinados pola Real Academia Galega

Ó longo do ano 2000 a Real Academia Galega asinou unha serie de convenios de colaboración con diversas institucións, co fin de desenvolver proxectos concretos. Estes convenios son os seguintes:

- **REMODELACIÓN DO MUSEO EMILIA PARDO BAZÁN.**
Convenio coa Deputación da Coruña de 8.000.000 ptas.
- **EDICIÓN DO “BOLETÍN DA REAL ACADEMIA GALEGA 2000”.**
Convenio coa Fundación Rodríguez Iglesias e Hércules Ediciones, S.A. de 1.000.000 ptas. e a edición gratuita do Boletín da Real Academia Galega.
- **ORGANIZACIÓN DOS CURSOS DE VERÁN DE LINGUA GALEGA PARA ESTRANXEIROS.**
Convenio coa Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia de 11.775.000 ptas.
- **MANTEMENTO DO SERVICIO DE TERMINOLOXÍA CIENTÍFICO-TÉCNICA EN LINGUA GALEGA (TERMIGAL).**
Convenio coa Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia de 10.000.000 ptas.
- **INFORMATIZACIÓN DA BIBLIOTECA E ARQUIVO.**
Convenio coa Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia de 20.410.194 ptas.
- **MANTEMENTO DO SEMINARIO DE LEXICOGRAFÍA.**
Convenio coa Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia de 16.000.000 ptas.
- **MANTEMENTO DO SEMINARIO DE SOCIOLINGÜÍSTICA.**
Convenio coa Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia de 10.000.000 ptas.

8.- Institucións con representación da Real Academia Galega

- Consello da Cultura Galega.
- Padroado da Biblioteca Nacional.
- Padroado da Fundación Rosalía de Castro.
- Padroado da Fundación Luís Seoane.
- Padroado da Biblioteca do Real Consulado.
- Padroado do Museo do Pobo Galego.
- Padroado da Fundación Castelao.
- Padroado da Fundación Germán Sánchez Ruipérez.
- Padroado da Fundación Caixa Galicia.

9.- Institucións coas que colabora a Real Academia Galega

- Instituto da lingua galega (ILG).
- Centro Ramón Piñeiro para a investigación en humanidades.
- Fundación Pedro Barrié de la Maza.

- Hércules Ediciones, S.A.
- Universidade da Coruña.
- Universidade de Santiago de Compostela.
- Consello da Cultura Galega
- Concello da Coruña.
- Museo de Pontevedra.
- Arquivo do Reino de Galicia.
- Fundación Caixa Galicia.
- Fundación Luis Seoane.
- Fundación Germán Sánchez Ruipérez

10.- Fallo do Premio Padre Sarmiento de Microtoponimia.

O Premio Padre Sarmiento de Microtoponimia creouse para impulsa-la recollida da riqueza onomástica, cifrada en varios millóns de microtopónimos (nomes de montes, vales, leiras, etc.) que están en perigo como consecuencia da crise agraria.

O xurado estivo constituído polos Académicos: D. Manuel González, D. Xesús Ferro Ruibal, D. Antón Santamarina Fernández, D. Ramón Lorenzo, e D. Francisco Fernández Rei.

O 1º premio dotado de 1.000.000 ptas. e a edición do traballo quedou deserto.

O 2º premio dotado de 500.000 ptas. foi repartido entre os seguintes traballos:

- *Microtoponimia do concello de Vilamartín de Valdeorras* da autoría de Susana López Fernández.
- *Microtoponimia do concello de Marín* da autoría de Xurxo Pereira Morata e Isabel Pereira Morata.

Os premios foron entregados o 17 de marzo de 2001 na sé da RAG.

11.- Doazóns recibidas na Real Academia Galega

Durante o ano 2000 a RAG recibiu axudas de tipo económico de diversas institucións tanto públicas coma privadas, coa finalidade de contribuír ó desenvolvemento da súa actividade diaria. As doazóns recibidas foron as seguintes:

- MINISTERIO DE EDUCACIÓN, CULTURA Y DEPORTES: 20.000.000 ptas.
- FUNDACIÓN PEDRO BARRIÉ DE LA MAZA: 1.000.000 ptas.
- DEPUTACIÓN DE PONTEVEDRA: 3.000.000 ptas.
- DEPUTACIÓN DE OURENSE: 3.000.000 ptas.

12.- Publicacións da Real Academia Galega.

- A POESÍA MEDIEVAL GALEGA VISTA DESDE OS RELANZOS DERRA-DEIROS DO SÉCULO XX. Discurso lido na recepción pública... de D. Xosé

Luís Méndez Ferrín e resposta de... D. Ramón Lorenzo Vázquez.-A Coruña, 2000.

- CADERNOS DA LINGUA. nº20-21 (1º e 2º semestre de 2000).
- ANEXO 4 DE CADERNOS DA LINGUA: Nuevo suplemento al diccionario Gallego-Castellano publicado en 1884 por Dn. M(arcial) V(alladares) N(úñez).
- ANEXO 5 DE CADERNOS DA LINGUA: Vocabulario Gallego-Castellano por Juan Manuel Pintos.
- ANEXO 6 DE CADERNOS DA LINGUA: Vocabulario de Soneira . Francisco Romero Lema.
- BOLETÍN DA REAL ACADEMIA GALEGA 2000, nº 361

MANIFESTO Á PRENSA SOBRE O USO DO GALEGO

REAL ACADEMIA GALEGA

Tabernas 11

A CORUÑA

Texto aprobado polo pleno de 9.4.1999 que reciben tódolos medios de comunicación o xoves 15.4.1999

12/4/1999

Moi Señor noso:

Na sesión ordinaria do pasado día nove a Real Academia Galega acordou dirxirse a Vde, como Director de e mais a tódalas outras empresas xornalísticas que operan en Galicia (prensa escrita, radio e TV convencional) para expresárllle-la súa preocupación pola presenza residual que nas súas producións ten a lingua galega. Esa presenza non corresponde ós niveis de comprensión e uso da nosa lingua -segundo os datos do *Mapa Sociolingüístico de Galicia* desta Academia¹ –nin á aceptación comercial –que evidenciaron os estudos de mercado promovidos polo Consello da Cultura Galega². Tal desproporción mantense a pesar da chegada da democracia, sen que a compense o feito de termos agora un xornal, unha radio e unha TV en galego e de existiren subvencións públicas para apoiar-la utilización da lingua propia de Galicia.

O galego, en xeral, utilízase para falar de temas culturais, aparece nas colaboracións de escritores, nos comunicados dos movementos asociativos, na publicidade pagada e nas páxinas ou programas subvencionados polas diferentes Institucións galegas. Figura que o uso espontáneo do galego doutros tempos deu paso a un uso pagado ou subvencionado pero que segue sendo tan residual como era.

Este paradoxo democrático produce preocupación porque a marxinación, prolon-

1. SEMINARIO DE SOCIOLINGÜÍSTICA: *Lingua inicial e competencia lingüística*. Real Academia Galega 1994. *Usos lingüísticos en Galicia*. Real Academia Galega 1995. *Actitudes lingüísticas en Galicia*. Real Academia Galega 1996.
2. F. RAMALLO, F. e REI DOVAL, G.: *Vender en galego: comunicación, empresa e lingua en Galicia*. Consello da Cultura Galega, Santiago de Compostela 1997.

gándose no tempo, convértese nunha ameaza, por máis que sexa inconsciente, á pervivencia da lingua propia de Galicia.

É certo que durante catro séculos o galego estivo artificialmente apartado da vida pública e, mesmo así, deu sobrevivido como lingua real maioritaria de Galicia. A iso contribuíu que o ámbito informal e a vida familiar eran un reducto inaccesible ó poder militar, xurídico e executivo do Estado e, en parte, tamén ó poder eclesiástico. E contribuíu tamén a loita secular de moitos galegos, na que tamén participaron os Medios de Comunicación. A recente democratización da vida pública coroou ese esforzo colectivo permitindo que a lingua galega estea acadando uns niveis de prestixio social e cultural semellantes –se non maiores– ós que tivo na Idade Media.

Ora ben as novísimas ferramentas do xornalismo escrito e audiovisual permítenlle á lingua castelá penetrar sen interferencia e sen pausa no máis íntimo da vida familiar e, polo tanto, cunha forza que nunca lle dera a coalición secular de tódolos poderes xuntos. Esta invasión do ámbito informal resultaba inimaxinable hai setenta anos e, polo tanto, aínda non temos experiencia sobre os efectos lingüísticos que pode producir, como tampouco a temos plenamente sobre os da enerxía nuclear ou a contaminación das augas, das terras e da atmosfera, que son agresións a longo prazo. Pero, con ser cedo para cuantifica-lo efecto desa pinga insistente, percíbense indicios de que está modificando hábitos de vida, pautas de conducta, criterios morais e estéticos; quizais tamén conductas lingüísticas. Se os Medios de comunicación non nos parecen separables do crecente prestixio da lingua galega, tampouco nos parece que a insignificante presenza neles da lingua galega se poida separar do menor uso do galego por parte da infancia e mocidade.

Os Medios de Comunicación elaboran día a día a imaxe que un pobo ten de si mesmo. E comunicar a cotío só ou case só en castelán en Galicia equivale a poñerlles ós galegos un espello que lles di, día a día, que o castelán é a única ou principal lingua de todos eles. Informar en castelán do que se produciu en galego ou do que ós Medios chegou en galego non é tanto desatende-lo que sabemos con certeza estatística da extensión da lingua e da súa aceptación mercantil, como falsear unha realidade.

Esta Academia sabe ben que nos problemas desta lingua interveñen máis factores; sabe que o comportamento dos Medios de Comunicación espella as actitudes de sectores da Igrexa, do ensino, do funcionariado, do mercado; sabe que non sería serio preterder que solucionar un problema no que interveñen e se inflúen reciprocamente tantos factores modificando a actuación dun único factor e, por iso, tamén se dirixirá ós outros. Pero será moi difícil avanzar sen a compañía da Prensa.

A Real Academia Galega comprende as leis do mercado e recoñece que este non admite saltos repentinos pero a extensión da lingua galega é tan grande que unha información áxil, independente e moderna en galego tería tales garantías de éxito comercial que mesmo non precisaría para nada subvencións públicas.

Por iso, solicita un aumento da presenza do galego equivalente a un 10% anual, ata acadar-la proporción de uso permanente ou ocasional do galego que os datos do *Mapa Sociolingüístico de Galicia* revelan. Os Medios de Comunicación, se han ser fieis á súa misión esencial, non poden desoír este compromiso que se lles pide dende o realismo.

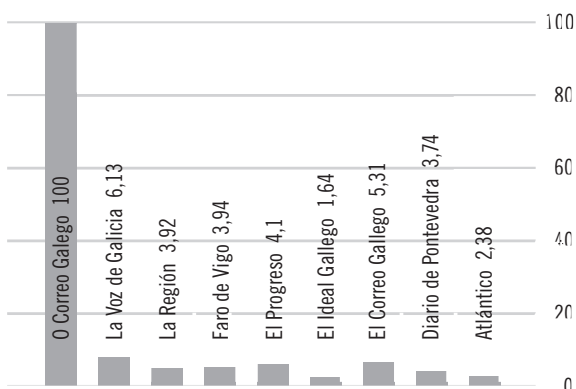
Esta Academia agradece a aportación espontánea e, ás veces arriscada, que en tempos difíciles fixo a Prensa á dignificación da nosa lingua, e maniféstalle-la súa simpatía e apoio a cantos hoxe traballan en galego nos Medios de Comunicación e anímaos a mellora-lo nivel gramatical e léxico, porque sabe que eles son importantes prestixiadores da lingua e difusores do estándar. Pide igualmente ós Poderes Públicos que velen para que a calidade das emisións dos medios públicos (autonómicos ou municipais) se distingan pola veracidade, a elegancia e a función elevadora do nivel medio da nosa sociedade e para que as subvencións ós Medios condicionen un aumento do uso da lingua propia de Galicia.

Non seremos dignos do patrimonio que herdamos, se non defendémo-la lingua, que é a máis importante creación cultural dos galegos e o seu máis definitivo sinal de identidade.

Na seguridade de que atenderá as razóns que lle expoñemos, aproveito para saudalo en nome desta Corporación e en nome propio.

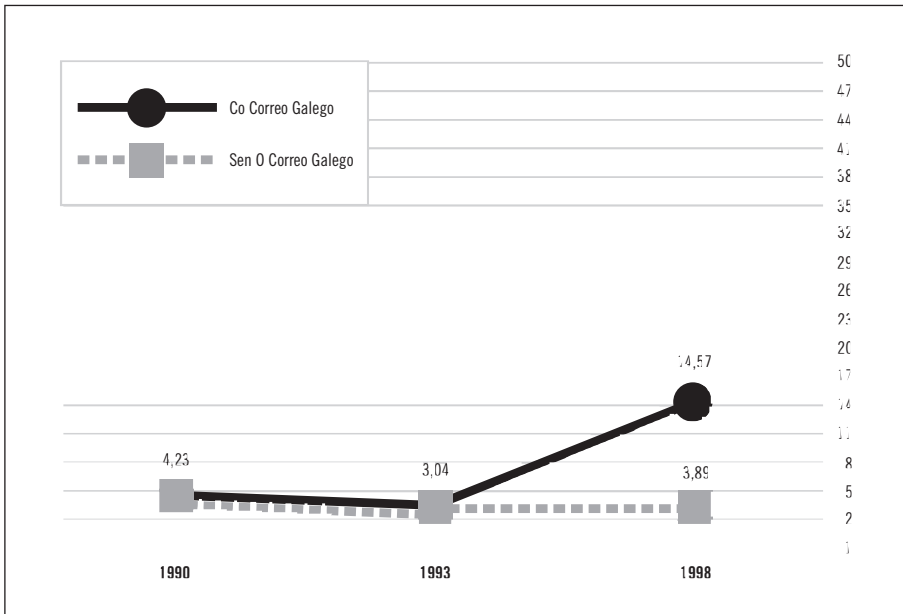
Francisco Fernández del Riego
Presidente

PORCENTAXES DE GALEGO NA PRENSA DIARIA NOVEMBRO 1998

CABECEIRA	1990	1993	1998
<i>Atlántico Diario</i>	4'20%	2'62%	2'38%
<i>Diario de Pontevedra</i>	2'96%	2'34%	3'74%
<i>El Correo Gallego</i>	9'07%	5'08%	5'31%
<i>El Ideal Gallego</i>	3'01%	1'35%	1'64%
<i>El Progreso</i>	2'63%	3'42%	4'10%
<i>Faro de Vigo</i>	2'98%	2'47%	3'94%
<i>La Región</i>	3'61%	2'97%	3'92%
<i>La Voz de Galicia</i>	5'39%	4'13%	6'13%
<i>O Correo Galego</i>			100'00%

EVOLUCIÓN DA PRESENCIA DO GALEGO NA PRENSA DIARIA (1990/1993/1998)

Dominio das catro destrezas

	Dominio pleno	Nada	Pouco	Bastante	Moito
Entende	97'1%	0'1%	3'0%	48'6%	48'3%
Fala	86'4%	2'3%	12'1%	45'5%	40'1%
Le	45'9%	11'6%	41'8%	31'4%	15'2%
Escribe	27'1%	32'6%	39'9%	18'1%	9'4%

Fonte: *Lingua Inicial...*, p. 76, e *Addenda*: táboas 4.1, 4.2, 4.3, 4.4

Qué lingua fala	Total	Urbano	Vilas	Rural
Só castelán	10'6 %	21'6%	10'6%	3'2%
Máis castelán	20'8%	35'8%	24'1%	9'6%
Máis galego	29'9%	30'9%	33'6%	28'2%
Só galego	38'7%	11'8%	31'8%	59'0%

Fonte : *Usos lingüísticos en Galicia* pp. 45-65.

	P 74 ¿Qué lle parece que a información deportiva ou os sucesos dos periódicos estean escritos en galego?	P 81 ¿Debe usarse máis o galego na publicidade?	P 80 ¿Ten que haber máis programas de radio e TV en galego?
Totalmente en desacordo	4'7 %	2'1%	2'1%
Bastante en desacordo	10'3%	4'2%	4'6%
Indiferente	24'4%	28'2%	27'6%
Bastante de acordo	27'8%	31'9%	33'6%
Totalmente de acordo	32'8%	33'5%	32'0%

	Sempre en castelán	Máis castelán	Máis galego	Sempre en galego
P 73 ¿En que lingua le habitualmente?	43'8 %	52'0%	3'7%	0'5%
P 76 Cando ten que deixarlle unha nota a alguén, ¿en que lingua escribe?	65'7%	11'8%	8'8%	13'7%
P 77 ¿En que lingua son os programas de TV que ve?	3'3%	69'0%	27'2%	0'5%
P 78 ¿En que lingua son os programas de radio que escoita?	20'6%	54'2%	22'0%	3'1%
P 85 ¿En que lingua escribe/escribía na escola?	77'6%	20'0%	1'6%	0'8%

Fonte : *Usos lingüísticos en Galicia* Apéndice 2.

¿Le Vde. as informacións que se publican en galego nos xornais?

Idade	18-25	26-35	36-45	46-55	56-65	+ de 65
Si	89'9%	79'5%	80'6%	78'6%	75'5%	61'3%
Non	8'9%	18'2%	19'4%	21'4%	24'5%	38'7%

Fonte: GOYANES: *A información en galego* p. 133. ¹

¿De que depende a escolla do idioma a empregar no seu traballo xornalístico?

Unha decisión persoal	48,80%		
Normas da empresa	34,07%	45,31%	Unha suxerencia
		32,03%	Unha imposición
		22,65%	Ns/Nc
Ns/Nc	17,03%		

Fonte: GOYANES: *A información en galego* p. 157.

1. GOYANES VILLAR, H., NÚÑEZ SINGALA, M.C., ROMERO RODRÍGUEZ, P. e TÚÑEZ LÓPEZ, M.: *A información en galego*. Edicións Lea, Santiago 1996.

In memoriam
JOSÉ LUIS PENSADO TOMÉ
(1924-2000)

O día 16 de decembro do ano 2000 falecía en Salamanca o profesor Pensado Tomé: foi un día de loito para a Lingüística Galega, disciplina á que fixo numerosas e rigorosas aportacións durante case medio século. Era Membro de Honra da nosa Academia desde o 5 de abril de 1987, institución á que pertencía, como Membro Correspondente, desde o 29 de novembro de 1967.

Nado en Negreira (A Coruña) o 6 de marzo de 1924, cursou o Bacharelato no Instituto Masculino de Santiago, cidade na que cursou tamén os dous anos de estudos comúns da Facultade de Filosofía e Letras (1943-1945). Estudiante de clara vocación filolóxica, trasládase á Universidade Central (Madrid), onde, na Facultade de Letras, cursa os tres anos de Filoloxía Románica (1945-1948), unha das sete especialidades da Facultade de Filosofía e Letras. Nesas datas, e aínda moitos anos despois, na Universidade de Santiago a susodita Facultade só ofrecía a especialidade de Xeografía e Historia, razón pola cal os alumnos de inclinacións filolóxicas ou literarias tiñan que optar polo “exilio” académico escolleito por José Luis Pensado Tomé, aquel mozo galego de sólido curriculum.

Na Facultade de Filosofía e Letras da Universidade Central, Pensado Tomé, xa profesor adxunto, doutorouse o 15 de xaneiro de 1954 cunha tese, dirixida por Dámaso Alonso, sobre os *Mirages de Santiago*, importantísimo texto da prosa medieval galega que non tardaría en editar cun estudio crítico. Recén Licenciado, vai exercer como adxunto na Cátedra de Lingüística Románica da que era titular o seu principal mestre nestes saberes, Dámaso Alonso. En 1957 gaña por oposición a cátedra de Filoloxía Románica e Filoloxía Galaico-Portuguesa da Universidade de Oviedo, onde impartirá clases durante cinco cursos, de 1954 a 1962. No curso seguinte (1962-63) foi “Visiting professor” na Universidade estadounidense de Texas (Austin), e, a partir desta data, desempeñou a súa cátedra na Universidade de Salamanca ata a súa xubilación, en 1994.

Para moitos eruditos, o profesor Pensado é o descubridor e glosador do Padre Sarmiento, do Padre Sarmiento como lingüista. En efecto, libros e traballos moi importantes daquel oceánico e singular lingüista do século XVIII coñecémolos por primeira vez (ou por primeira vez en edicións condignas) mercé ó labor do profesor Pensado. De 1970 é a súa edición da *Colección de voces y frases gallegas*, e de 1973, a do *Catálogo de voces y frases de la lengua gallega*, ámbalas dúas publicadas pola Universidade de Salamanca. Estes dous volumes, xunto co *Onomástico etimológico de la lengua gallega*, tamén editado e anotado por José L. Pensado (A Coruña, Fundación Barrié de la Maza, 1999) son as

tres grandes aportacións de Sarmiento ó estudio do léxico (e da etimoloxía) do idioma galego. Estas tres edicións serían dabondo, non só para defini-lo extraordinario lingüista que foi Sarmiento, senón para consagrar ó profesor Pensado como investigador.

Pero hai outros Sarmientos, fóra do eido da Lingüística galega, que Pensado descubriu a lingüistas doutras áreas. Repárese no volume *Elementos etimológicos según el método de Euclides* (Fund. Barrié de la Maza, 1999) ou no extenso traballo, publicado no noso *Boletín*, en 1972, “Discurso apologético por el arte de rastrear las más oportunas etimologías de las voces vulgares”. Os libros e os traballos lingüísticos do Padre Sarmiento, algúns editados hai tempo con non poucas eivas, foron publicados nestes últimos anos, polo profesor Pensado -os éditos e os inéditos-, co saber e o coidado que esixe un “monstro” das características do singular lingüista galego do século XVIII. Desta singularidade algo dixo Fernando Lázaro Carreter na súa tese de doutoramento (*Las ideas lingüísticas en España durante el siglo XVIII*, Madrid, 1949), tese que non se beneficiou dos textos exhumados por Pensado ou por el reeditados coa pericia filolóxica debida.

Lingüista, Pensado, de vocación e oficio, debrozouse sobre outras parcelas da poligrafía do inmenso Padre Sarmiento, e aí están a edición de *La educación de la juventud* (Xunta de Galicia, 1984), *Noticia de la verdadera patria (Alcalá) de Miguel de Cervantes* (id., 1987), *De los atunes y de sus transformaciones y sobre el modo de aliviar la miseria de los pueblos* (Universidad de Salamanca, 1992) e os *Escritos geográficos* (Xunta de Galicia, 1996). Cómpre sinalar que nestas incursións, que van da Pedagogía e a Literatura ata a Economía e a Xeografía, o Padre Sarmiento, a quen nada do lingüístico lle era alleo, fai observacións lingüísticas que o profesor Pensado, lingüista fundamentalmente, examina con proveito para todos.

Os ilustrados galegos do XVIII, como pioneiros da nosa Lingüística, interesaron a fondo ó investigador Pensado Tomé, moi consciente de que a Lingüística galega -a estrictamente galega- nacía con eles. Aí está a súa edición dos *Opúsculos lingüísticos gallegos* (Vigo, Galaxia, 1974), onde exhuma páxinas do Padre Sobreira, outro frade bieito sabio, e as *Cartas del Padre Sobreira a Gómez Ortega y Cornide* (Edición do Castro, 1983), que o profesor Pensado editou coa colaboración de Xosé L. Axeitos, que foi alumno seu na Universidade de Salamanca. Hai outras incursións na erudición lingüística galega do século XVIII, entre as que cómpre subliña-la edición das *Papeletas de un Diccionario gallego*, obra do Padre Juan Sobreira (Instituto de Estudios Orensanos P. Feijoo, 1979), lingüista case totalmente descoñecido antes dos traballos do profesor Pensado e agora estudiado perfectamente como lexicógrafo e paremiólogo.

Quen, coma o profesor Pensado, coñece tan ben o labor dos lexicógrafos galegos do XVIII, labor no que non escasean as páxinas clásicas da nosa Lexicografía, estaba en condicións óptimas para achegarse, criticamente, ós dicionarios galegos do XIX, tarefa que acometeu nese prodixio de sabedoría e precisión que é a *Contribución a la crítica de la Lexicografía gallega* (Acta Salmanticensia, 1976), da que só publicou o volume pri-

meiro, o que é mágoa. (De feito, só examina neste volume o *Diccionario gallego-castellano* de F. J. Rodríguez, impreso no ano 1863). Interesado, como moi poucos, no léxico do noso idioma, e especialista, como ninguén, nos nosos lexicógrafos, asomouse a outras parcelas da nosa Lingüística, en ocasións con traballos sobre aspectos moi polémicos, como o que titulou (en colaboración con Carmen Pensado Ruiz, filla súa) “*Gueada*” y “*geada*” gallegas (Universidade de Santiago, 1983). Nas súas colaboracións en revistas científicas, volumes de homenaxe e misceláneas filolóxicas atopamos valiosas incursións do profesor Pensado nas dimensións non léxicas do galego. Sáibase que o número de artigos aparecidos nestas publicacións ascende a cento dezaseis (precisión que debo ó profesor Xosé Luís Axeitos).

Como outros grandes lingüistas, Pensado Tomé é un home que procura as orixes, fonte e clave, moitas veces, de tantos fenómenos lingüísticos de hoxe. Faino cando estudia as recolleitas dos primeiros lexicógrafos do galego; faino cando exerce de etimólogo (*Estudios etimológicos galaico-portugueses*, Acta Salmanticensia, 1965), e faino cando edita textos medievais que están no inicio da prosa literaria galega (*Mirages de Santiago*, Madrid, CSIC, 1958); *Fragmento de un “Livro de Tristán”...*, Santiago, Instituto P. Sarmiento, 1962).

Pensado, rigoroso na páxina e na cátedra, meticuloso sempre, soubo levar ás páxinas dos xornais temas e problemas de Lingüística galega, asuntos, algunhas veces, tratados por primeira vez. Pola súa colaboración en *La Voz de Galicia* foi galardeado en 1984 co Premio Fernández Latorre. Nunca un xornal, un periódico diario, acollera artigos filolóxicos con tanta erudición e con tantas novidades e, asemade, expostos con interese e, mesmo, amenidade. A mesma empresa, *La Voz de Galicia*, publicou en dous volumes estas páxinas: *El gallego, Galicia y los gallegos a través de los tiempos* (1985), que suscitou unha reseña de Kurt Baldinger, e *Galicia en su lengua y sus gentes* (1991). Nestes dous volumes, aptos tamén para non lingüistas, abundan as páxinas esclarecedoras sobre o galego dos Séculos Escuros e non escasean as observacións sociolingüísticas, algunhas das cales haberá que ter moi en conta.

O lingüista Pensado Tomé ocupase, non circunstancialmente, doutras áreas lingüísticas, especialmente do leonés (na concepción de Menéndez Pidal), e, dentro deste dominio, do asturiano, razón pola cal foi nomeado membro de Honra da Academia da Llingua Asturiana o 24 de xullo de 1984.

Xa dentro da nosa área idiomática, editou, ademais do material léxico dos grandes lingüistas do XVIII, curiosos e interesantes Vocabularios, desde o anónimo “Vocabulario gallego del siglo XIX”, que publicou en 1958 (*Homaxe a R. Otero Pedrayo*, Galaxia) ata *Traducción de algunas voces, frases y locuciones gallegas, especialmente de Agricultura, al castellano (1840-1858)*, aportación que ofreceu á nosa Academia, que a publicou no anexo 2 de *Cadernos de Lingua* (1995). Cóstanos que tiña feita a edición e a anotación do primeiro corpus léxico do galego, o do bacharel Olea, vocabulario de comezos do XVI

que descubriu e exhumou Xosé Filgueira Valverde en 1947 (*Cuadernos de Estudios Gallegos*). O profesor Pensado, que valoraba altamente o achado e a edición de Filgueira Valverde, entendía que un glosario destas características (a primeira peza da nosa Lexicografía) esixía, nesta altura, unha nova lectura e novas anotacións. Supoñemos que, conclusos ou a medio facer, deixou o profesor Pensado outros traballos, moitas páxinas que non deberían ser inéditas por moito tempo.

José Luis Pensado Tomé fixo Lingüística sempre con criterios académicos e estrictamente profesionais. As palabras, obxecto da súa ocupación tenaz e da súa paixón de filólogo puro, eran examinadas polo profesor Pensado cun rigor totalmente alleo a modas políticas e a oportunismos. Versado como poucos en tantas pólas da Lingüística Románica, foi un sabio en materia de Léxico galego, eido no que as súas aportacións aínda non foron valoradas axeitadamente.

O día 16 de decembro do ano 2000, data do pasamento do profesor José Luis Pensado Tomé, a Lingüística perdeu un dos seus grandes traballadores. Ese día foi un día de loito, especialmente, para a Lingüística Galega.

XESÚS ALONSO MONTERO